

deus, tres de la baixa Garona (La Reule, Marmande, o sigui 40-50 km. de la línia Oc-Oil, i a 15 de l'illot franchimand de Pellegrue), i els altres tres provenen de cap a Baiona i molt tardans, a. 1500 i S. xv a la ciutat mateixa, un sol del Bearn i de 1385, però deu ser de la part propera a aquell port comercial.² Val a dir que n'hi puc afegir un, que mostra com des de la Gironda havia pujat, ja abans, esporàdicament, Garona amunt: «e l deu fer bier [‘i l’ha de fer venir’] al marcad, e no y<l> deu comprar *arrecarder* que i sia, entro meç dia» (*Grande Charte* de St. Gaudens, H.-Gar., que hom data de 1203, p. 56)³

Però tant se val —tot i aqueix gasconisme—: fins en el Migdia de França la forma bàsica, segons Mistral, és *regatier* «regrattier, revendeur» (*TdF*)

Per altra banda, per partir de *regrattier* s'hauria de trobar una etimologia vàlida. Enterrada ja una pensada (simplement fantàstica) de Wiener, suggeria Spitzer (*ZRPb* XLIV, 197-8) derivar-ho de *gratter*, GRATAR (i a falta de res més s'hi agafà algun altre etimòleg), fent-se eco de l'explicació de Tommaseo. «dal ristroppicciare, per ripulire, roba vecchia»; en un italià era idea excusable, però era partir de l'acc. it. 'robavellaire'; ara bé, si ja hem vist que això ni a Itàlia no fou el sentit més antic, a França molt pitjor. perquè ni en el N. ni en el Sud no fou més que venedor de queviures (fins al S. xvi, en què Estienne, sempre italianitzant, consigna l'acc. italiana) Du C. imaginà que seria a base de *re-gratter* «corradere» 'agarrar-se al cèntim'. Bé Tanmateix, *re-* exigeix un origen verbal, i si el verb *re-gratter* fos antic..., però el *DGén* no el recull fins a les cartes de Mme. de Sévigné, i ni God. no en troba exemples fins al S. xvi i un de 1488 (per una err. tip., S. XIII, que molts han repetit, V. la nota 11 del meu REGATEAR, *DECH*) Per més que tots s'hi escarrassin, això és, doncs, gratar-li a un no li pruu!

Puix que un grop negre clou l'horitzó per la banda del francès, cal pensar que aquesta *r*, mal que no hi pensin els filòlegs esclaus dels despullaments, pot ser secundària: per una mera repercussió de l'altra *r-* (com ja admetia Millardet, *Éts de Dialectologie Landaïse*, 41), o si es vol fomentada per l'etimologia popular (i pseudo-filològica) que tendia a endossar-lo a un padastre *gratter* (l'habitual metacedeusi, puix que el pare, *-gatter*, era mort) Car admetre com Spitzer (i choristes) que les tres variants fonètiques *regrattier*, *regater* i *recardier*, perfectament sinònimes, vinguin de tres ètimons diferents, és combregar amb rodes de mollí. Quant a *regater* i *regattiere* s'enfila Spitzer per la mongetera de Sainéan (*BhZRPb* 1, 39), o millor dit per la seva infalible escala de *gat*: es tractaria de *gat* en el sentit de 'animal que es baralla' (esgarrapaire), d'on 'propens a discutir, regatejar'.

En arribant aquí, i intentant apuntalar la idea, amb les *regates* a la veneciana —que també vindrien del gat—, sembla que, sense adonar-se'n, ens obrin un raig de claror ben contrari a la seva idea. Les regates, però, vindrien de la reculada ciutat adriàtica; i vindrien també del gat (oi?), perquè en aquella ciutat unes curses de llanxes «risalgonò fino al 1315», cf. l'article de Pra-

ti, *AGI* xvii, 413. El que es guarda de dir-nos, fins i tot Prati, és que el 1315, o en el S. xiv, se'n digués allí *regate*: car ni a Venècia, ni enlloc d'Itàlia, no apareix aquest nom fins a 1544 (en l'Aretino) A desgrat d'això s'agafa Wartburg a la grapa gatesca: posa les regates en el seu article CATTUS (*FEW* II, 520a-b), fent-nos a saber que el francès Raymond testifica que les *regates* són cosa de Venècia (en l'any 1832: .hola, què tal?!) i que Richelet (ja el 1679) dóna «*régate*. course de bateaux», com a mot francès.

Valenta antiguitat, doncs, la del mot francès Hi ha hagut moltes regates a Venècia fins a fer-s'hi famoses, ben cert, però ¿no n'hi havia també de tradicional antiguitat a Lloret, Blanes i Sta Cristina? Cert que el verb *ragatar* en el sentit de «contendere» ja el trobà Mussafia en un dels seus glossaris de l'Alta Itàlia, datat de 1420 (i que hom creu de la conca del Po) Però és que aquest verb ja està molt documentat en català en els Ss. XIII i XIV, i justament aplicat a vaixells en cursa; i no sempre cursa parencera, car en part es tracta de naus de guerra que tornen victorioses d'una batalla contra una esquadra franco-italiana; o bé de l'estol d'aquests que marxa engrascat a caure en un parany del nostre Roger de Llúria; i de la tornada triomfal de Jaume I, després de deslliurar Mallorca.

Presa l'última «cova en què havia sarraïns», «anam-nos-en a la Palomera, e recuyim-nos en les galees --- entram en mar e --- al tercer dia --- entram-nos-en *regatan* al port, qui és plaja, de Terragona: e les gents de la vila acuyliren-nos alegrement, hòmens e fembres, e ab senyeres» (*Cròn*, § 107, Ag, 157): es comprèn que el rei i l'almirall, per acríixer el goig de tots plegats, oferiren un premi als tripulants de la galera que atracava primer (amorra, amorra .!) i tots els remitgers s'hi feien a potents estropades Tornant de la batalla dels Quatre Comtes: «quant entraren» els nostres «per lo port de Messina, entraren molt alegrement e amenaren les galees dels proensals ab la popa primera [l'estol derrotat dels Anjou, presoners] --- e quant les galees agren *regatat* per lo port de Messina, donaren la popa en terra, e devalaren de les galees», Desclot (§ 114, *NCl*. iv, 24.3). En fi conta Muntaner que, en l'esquadra dels Croats invasors, ja amos de l'Empordà: «l'almirall féu la via de Roses; e aquells de Roses cuydaren-se'n que fos lo llur estol, e les xxv galees *regatant* exiren ab gran gatzara defora ---» (§ 136, Casac. iv, 56 8): només que la gatzara i l'orífama de l'agressor Felip aviàt es tornaren flames .. de foc i no pas d'or purpuri.

Els provençals asservits aprengueren de nosaltres, i ja en so de pau i de festa, per celebrar l'entrada del papa Urbanus V a Marsella, manaven que «lings e barcas --- fossan en la plassa de l'Arenç, en l'intramament del papa, *regatant* per aquí e --- dejan venir al port, e per aquí *regatar* e menar gran festa am lors esturmens», any 1365 (*PSW* VII, 175b). D'aquest *regatar* venia, naturalment, *regata* Aquest ja s'havia tornat apte, en català, per a usos abstractes en el sentit de 'velocitat': la locució adverbial *ab regata* 'a més córrer' apareix en la poesia catalana de mj. S. xv: tem o